

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ”
ФАКУЛТЕТ ПО НАУКИ ЗА ОБРАЗОВАНИЕТО И ИЗКУСТВОТА
КАТЕДРА „ВИЗУЛНИ ИЗКУСТВА“

АВТОРЕФЕРАТ

на

Дисертационен труд

Тема:

**Модел за развитие на визуалното изразяване в обучението
по изобразително изкуство в 7. и 8. клас
на общообразователна подготовка в средните училища**

Научно направление 1.3. Педагогика на обучението по..., докторска програма „Методика на обучението по изобразително изкуство“

Научен ръководител: доц.д-р Мая Веселинова Димчева

Докторант: Елена Веселинова Панайотова

София

2019

**...темата за
Живота -
с респект и любов
и в педагогическата
практика**

Съдържание

Увод.....	5
Анотация	7
ПЪРВА ГЛАВА.....	8
Теоретична рамка.....	8
1.1. Културологична и философска същност на визуалния образ на "Дървото на живота".....	8
1.2. „Колелото на живота“ като абстрактно-философско развитие на Дървото на живота	10
1.3. „Вечният живот“ в творчеството на Владимир Димитров - Майстора	11
1.4. Хармония в природата, разнообразие и взаимосвързаност на Земята. Екологията – съвременна тема за възпитание на учащи.....	12
Изводи от първа глава	13
ВТОРА ГЛАВА	14
Учебен процес. Необходими знания и умения	14
2.1. Място и роля на обучението по изобразително изкуство и информационни технологии, съотнесено към Държавните образователни изисквания (ДОИ)	14
2.1.1. Място и роля на обучението по изобразително изкуство в 7. клас, съотнесено към Държавните образователни изисквания (ДОИ).....	14
2.1.2. Място и роля на обучението по изобразително изкуство в 8 клас, съотнесено към Държавните образователни изисквания (ДОИ).....	14
2.1.3. Място и роля на обучението по информационни технологии в 7. клас, съотнесено към държавните образователни изисквания.	14
2.1.4. Място и роля на обучението по информационни технологии в 8 клас, съотнесено към държавните образователни изисквания.	15
2.2. Методи на преподаване на изобразително изкуство и компютърна графика.....	15
2.3. Знания и умения в областта на изобразителното изкуство	16
2.4. Графичен и анимационен софтуер - синтез от визуални изкуства и информационни технологии	17
2.4.1. Знания и умения в областта на информационните технологии	17
2.4.2. Графични редактори	17
2.4.3. Филмово изкуство.....	18
Цифрово видео.....	18
Софтуер за създаване на мултимедиен проект	18
Изводи от втора глава	18
ТРЕТА ГЛАВА.....	19
Описание на предложени педагогически модел. Апробиране на модела.	19
Тема 1: Културологично изследване на значението и визуалния образ на “Дървото на живота”	20
Тема 2: Изграждане на визуални образи на „Дървото на живота“ по впечатления и предварителна представа	20
Тема 3: Представяне и обсъждане на ученически реферати и презентации по темата „Дървото на живота“	21
Тема 4: Създаване на живописни и декоративни композиции по темата “Визуален образ на Дървото на живота”	21
Тема 5: Запознаване с Алафрангата в българските строителни и художествени традиции	22
Тема 6: Създаване на проект за Алафранга.....	22
Тема 7: Създаване на декоративни композиции по темата “Визуален образ на Дървото на живота” с използване на нестандартни материали.....	22
Тема 8: Изграждане на визуални образи на „Дървото на живота“ чрез метода Инвентика	23

Тема 9: Запознаване със съвременни визуални интерпретации по темата “Дървото на живота”.....	23
Тема 10: Компютърно изграждане на декоративни композиции по темата “Визуален образ на Дървото на живота”.....	23
Тема 11: Създаване на идейни проекти за декоративни решения от позициите на съвременния дизайн	24
Тема 12: Културологично изследване на значението и визуалния образ на “Колелото на живота”	24
Тема 13: Представяне и обсъждане на ученически реферати и презентации по темата „Колелото на живота“	24
Тема 14: Създаване на живописни композиции по темата “Визуален образ на Колелото на живота”	25
Тема 15: Компютърно изграждане на декоративни композиции по темата “Визуален образ на Колелото на живота”	25
Тема 16: Изследване на традиционните фолклорни празници през годината.....	25
Тема 17: Създаване на живописни и декоративни композиции по темата “Колелото на живота, изразено в празници и обичаи”	26
Тема 18: Разработване на училищен фолклорен празничен календар	26
Тема 19: Изследване на идеята за „вечен живот“ в творчеството на Владимир Димитров - Майстора	26
Тема 20: Създаване на живописни и декоративни композиции по темата “Вечният живот”	27
Тема 21: Компютърно изграждане на композиции по темата “Вечният живот – хармонично единство на хора и природа”	27
Тема 22: Изграждане на визуални образи в развитие в характерна емоционална среда.....	27
Тема 23: Подготовка, представяне и обсъждане на ученически реферати и презентации на тема „Земята – наш общ дом“. Хармония в природата. Екологични проблеми.....	28
Тема 24: Създаване на композиции с екологична насоченост	28
Тема 25: Запознаване с основните принципи на създаване на мултимедийни проекти.....	29
Тема 26: Разработка на мултимедийен проект на тема „Хармония в природата“ с екологична насоченост.....	29
Тема 27: Конференс – обсъждане на резултатите от работата при изпълнение на педагогическия модел	29
<i>3.5. Използвани подходи и методи в обучението по Изобразително изкуство, Информационни технологии и Компютърна графика и анимация в 7. и 8. клас при изпълнение на алтернативната програма.</i>	<i>30</i>
<i>3.6. Изследователска програма</i>	<i>30</i>
<i>Изводи от трета глава</i>	<i>33</i>
Обобщения и изводи.....	34
Заклучение	35
Приноси.....	35
Публикации, свързани с дисертационния труд.....	36
Литература	36

Увод

Педагогическият опит е право пропорционален на възможността за творчество на учителя в педагогическия процес. Методическият опит представлява професионална компетентност на учителя, преминаваща постепенно от професионална опитност през педагогическо майсторство в педагогическо творчество. И именно във фазата на педагогическо творчество учителят е длъжен да съчетае преподаването на конкретна дисциплина с изграждането на мислещи, отговорни и философски-социално ангажирани личности от своите ученици. Мисля, че добра насока за преподаването на изобразително изкуство и информационни технологии е създаването на знания и умения за визуално изразяване и изграждането на личности с философско-художествена грамотност, които да умеят да обичат, ценят и пазят нашия общ дом Земята. Затова основната идея на дисертационния труд е насочване на вниманието на учениците към Живота, изразен в символни теми: „Дървото на живота”, „Колелото на живота“, „Вечният живот“ и „Хармонията на Земята“, които дават възможност да се изследват от една страна културологичните корени на посочените символни теми и да се възпита отговорна позиция у учениците относно изучаване и съхраняване на нематериалното културно наследство по посочената тема от една страна и опазване на хармонията на Земята в реален план – от друга. В произведения на изкуствата на майстори и художници присъства образа на Дървото на живота с неговата художествена, семантична и символна стойност. Изучаването им обогатява знанията на учениците и дава възможност да се синтезират нови визуални образи, както и да се адаптират към изискванията на съвременното общество за целите на дизайна и в съответствие с възможностите, предлагани от компютърните технологии. Приор казва, че „всяко дърво е дърво на живота” и представлява „съвършен образ на хармония” (Приор 1993: 67-68). В тясна връзка с тази идея е темата за „Колелото на живота“ в изкуството, която дава визуален израз на въпроси, интригуващи всеки човек, а именно – целта и смисъла на човешкия живот. Ценна е „християнската концепция за преходността и суетността на човешкия живот“ (Ковачева 2012: 5). „Колелото е емблема на човешката съдба“ (Приор 1993: 197) и представлява един вечен символ в историята на човечеството. „Човешката история и индивидуалната човешка съдба като че ли представляват един кръговрат, в който императивно се налага осмислянето на връзката между пространство, време, движение, дух и материя“ (Ковачева:7). Тази философия е интересна и полезна за развитие на мисленето и визуалното изразяване на учениците. И естествено стигаме до идеята за „вечното обновително начало в живота и в природата“ (Цончева 1981: 28), изразена така ярко в творчеството на бележития български художник Владимир Димитров-Майстора. Този художник благоговее пред чудото на живота и го рисува в различните му проявления с любов и преклонение. Анализът на творчеството на Майстора обогатява докосналите се до него в духовен, философски и творчески план. За учащите е много ценно отрано да се запознаят с ценностите, вълнували големия художник. В унисон с така споменатите идеи за живота, неговата същност, смисъл и вечно обновление стои и въпросът за Земята като наш общ дом, персонифицирана често като майка-закрилница, за която сме забравили да се грижим. Днес обществото постепенно осъзнава, че е нарушило хармонията на Земята. Затова считам, че е целесъобразно да се насочи вниманието на учениците към живота на Земята, да се събуди тяхното съзнание за опазване на природата и Земята. По такъв начин днешните ученици и бъдещи граждани ще имат шанса да осъзнаят екологичните проблеми, да възприемат Земята като единен, цялостен, взаимосвързан организъм и тогава поне ще опитат да възстановят хармонията в природата на Земята.

Търсенето на ефективни способности за развитие на визуално-комуникативните възможности на учениците с оглед на съвременните изисквания е свързано с изграждане на активна позиция у тях при овладяване на знания и умения, с развиване на тяхната самостоятелност и творческа активност при решаване на проблеми на изобразителното творчество. Това обяснява и интереса, който се проявява в педагогическата теория и практика към обучаване на ученици по изобразително изкуство и информационни технологии с елементи на компютърна графика. Предложеният в дисертационния труд педагогически модел е насочен към активизиране на

творческата дейност на учениците, едновременно с усвояване и ефективно използване на съвременни технологии.

През последните години се обръща сериозно внимание на проблема за по-бързото и леко овладяване на компютъра от учащите с цел неговото ефективно използване. Обучението по изобразително изкуство и компютърна графика създава условия за стимулиране на творческите търсения у децата и едновременно с това – за повишаване на техния интерес към информационните и графични възможности, които предлага компютърът. Когато мотивът за действие има творчески характер, се поражда интерес, насочен към по-дълбоките и по-трайните знания и умения за дейности, към които личността проявява интерес. Творческите интереси на учениците се проявяват в часовете по изобразително изкуство и компютърна графика. Инструментите на графичните компютърни редактори дават неограничени възможности за художествени постижения така, както инструментите и материалите от реалния свят на художника. Учениците доказват това със своите компютърни решения, създавайки обекти в графичното пространство. Използването на компютърна графика и реализирането на творчески идеи на учениците помага на основата на положителното емоционално ангажиране да се реализира ефективна познавателна и творческа активност в часовете. Когато се използва ситуация, акцентираща на силна положителна емоционална нагласа, ученикът е поставен в такова положение, че творческата му активност е жива и енергична, а действията му са разумни и организирани. Именно заради това се предполага, че е интересно и целесъобразно да бъдат поставяни философските теми за Дървото на живота, Колелото на живота, Вечния живот, както и разяснявани екологичните проблеми, стоящи пред човечеството.

Създават се условия учениците да потърсят и предложат във визуални материали резултатите от своите творчески търсения, инспирирани от теоретичната рамка, представена подробно в първа глава. Счита се, че такива философско-художествени и социално-значими теми е целесъобразно да бъдат включени в учебната програма и разработени в часовете по изобразително изкуство и компютърна графика.

Цел на разработката е да се създаде педагогически модел за развитие на визуалното изразяване, като се проследи връзката между традиционните произведения и съвременните интерпретации на визуални образи на “Дървото на живота” и „Колелото на живота”, да се изследва „Вечният живот” в творчеството на Владимир Димитров-Майстора, да се свържат тези теми със съвременната тема за хармонията на Земята и се разработят свързани с това визуални концепции на базата на изобразителното изкуство с използване на съвременни информационни технологии от ученици в 7. и 8. клас.

Задачите, поставени в настоящата работа, са следните:

1. Да се създадат теоретични познания и да се изследват културологичните корени на образа на “Дървото на живота”;
2. Да се изследва темата „Колелото на живота”, свързана с цикличността в живота;
3. Да се проследи темата за „Вечният живот” в творчеството на Владимир Димитров – Майстора;
4. Да се постави проблема за Земята като единен цялостен взаимосвързан организъм, да се осъзнаят екологичните проблеми и да се постави фокуса върху възможностите за възстановяване на хармонията в природата на Земята;
5. Да се създадат съвременни интерпретации по темите “Дървото на живота”, „Вечният живот” и „Колелото на живота” и да се подготвят мултимедийни разработки относно еко-проблемите и отговорността за възстановяване на хармонията на Земята;
6. Да се задълбочат знанията и уменията на учениците в областта на изобразителното изкуство и информационните технологии с елементи на компютърна графика;
7. Да се отчетат, представят и обобщат резултатите от изследването.

Обект на настоящото изследване е процесът на обучение по изобразително изкуство и информационни технологии с елементи на компютърна графика в 7. и 8. клас на средното училище.

Предмет на изследването е начинът на визуално изразяване на ученици от 7. и 8. клас и възможностите за развитие на този творчески процес.

Хипотеза: Предполага се, че предложеният в разработката педагогически модел за визуално изразяване подобрява творческите умения и повишава знанията на учениците относно визуалното им изразяване.

Методиката на педагогическото изследване предполага:

1. Да се установи нивото на знания и умения на учениците за визуално изразяване по зададени теми.
2. Да се приложи предложеният от автора педагогически модел за визуално изразяване.
3. Да се проверят знанията и уменията на учениците за визуално изразяване след прилагане на предложения педагогически модел.
4. Да се анализират и обобщят резултатите от изследването.

Обхват на изследването са 158 ученика в 7. и 8. клас на 144 СОУ "Народни Будители", гр. София. Учениците изучават изобразително изкуство и информационни технологии с елементи на компютърна графика. Училището е с разширено изучаване на изобразително изкуство и добра материална база за развитие на творческия процес.

Анотация

Разработена е теоретична постановка и са формулирани целта и задачите на разработката. Направен е обзор на културологичните корени и на съвременните интерпретации на визуалния образ на Дървото на живота. Изследвани са темите „Колелото на живота” и „Вечния живот”. Поставен е актуалния проблем за възстановяване на хармонията на Земята.

Посочени са мястото и ролята на Изобразителното изкуство и Информационни технологии в 7. и 8. клас според ДООИ. Направен е кратък преглед на знанията и уменията на учениците, които се изграждат и затвърждават посредством предложената алтернативна учебна програма.

Разгледан е подробно предложения педагогически модел, формулирани са целите и задачите на разработката. Представени са сценарии на уроците, както и описание на педагогическия опит. Накратко са разгледани използваните подходи и методи в обучението по Изобразително изкуство и Информационни технологии с елементи на компютърна графика в 7. и 8. клас.

Направен количествен анализ на резултатите от диагностични тестове и задачи преди и след прилагане на предложения педагогически модел. Разработката съдържа обобщения и изводи, формулирани в резултат на апробиране на предложения педагогически модел. Представен е списък на използваната литература.

Към дисертационния труд е комплектовано приложение, съдържащо илюстративен материал, събран и систематизиран в резултат на културологичното изследване, както и материали, илюстриращи работата на учениците по поставените в модела теми.

ПЪРВА ГЛАВА

Теоретична рамка

1.1. *Културологична и философска същност на визуалния образ на "Дървото на живота"*

Образът и философският символ на Дървото на живота от древни времена са вълнували хората и са били предизвикателство за тяхното творчество. „Дървото на живота е съвършен образ на космическия ред и ведрото сътворение в хармония със себе си” (Папст 1996: 78). Димитрова отбелязва, че "дървото се свързва с развитието във времето..., символизира живота, силите, управляващи живота, които непрестанно възобновяват и възраждат света... В митологичното мислене дървото представлява идеята за организацията на света, на смисловите връзки между вещественния и свръхестественния свят" (Димитрова 2018: 23-24). Дървото на живота се среща в различни митологии, легенди, сказания и вярвания под различни имена – Дърво на плодородието, Дърво на центъра, Дърво на израстването, Небесно дърво, Шаманско дърво, Мистично дърво, Дърво на знанието. Според разнообразието от културно-исторически варианти, на Дървото на живота приписвали функционални трансформации като: Ос на света, Световен стълб, Световна планина, Храм, Триумфална арка, Колона, Трон, Стълба, Кръст, Верига и д – в търсене на смислови съответствия, служещи за описване на основни параметри, които древни мислители и философи са свързвали с универсалната концепция за света (Топоров 2011: 3).

Образът на Дървото на живота има сериозна организираща роля в митологичните системи – опора в бинарната опозиция небе-земя, благодарение на която всички растения, животни и хора намират своето място. „Дървото на живота се намира в сакралния център на земята ... и заема вертикално положение. То е доминанта, определяща организацията на вселенското пространство“ (Топоров 2011: 5). Независимо от конкретното название и конкретната функция на Дървото на живота, то определя по вертикала: небе-земя-долен свят, огън-суша-вода, небесно царство-земя-подземно царство, ден-преход-нощ, минало-настояще-бъдеще, знание-преход-незнание, причина-преход-следствие, предци-настоящи хора-потомци, глава-торс-крака. Всяка от трите части по вертикала на Дървото на живота има своите характерни признаци. Върхът се асоциира с позитивното, духовното, благоприятното в света. Средната част – ствола на дървото – с неутралната част, преходът, мястото на трансформация и натрупване на апотропеи с цел преминаване в по-висше състояние, т.е. към върха. Подземната част се асоциира с негативното, непроявено, неразвитото в света.

По хоризонтала подредбата на елементи около Дървото на живота има ритуална функция. "Последователността на елементите се възприема като сцена на ритуал, основната цел на който е осигуряване на благополучие, плодородие, потомство, богатство" (Токарев 1980: 401). Основният образ в ритуалите, към който са адресирани, е Дървото на живота, и той е в центъра на композицията. Останалине елементи - копитни животни и човешки фигури - богове, митични персонажи, светии, жреци, царе, хора - се разполагат от двете страни на Дървото симетрично. Идеята за Центъра и хармонията на симетрията изразяват единството, правилността и реда в света. Композициите на Дървото на живота отделят усвоеното пространство от неусвоеното, хаоса. Определят модела на културата и цивилизацията на фона на хаоса. Така, Дървото на живота определя по достъпен начин три етапа на развитие, изразени по вертикала и посоки на осъществяване по хоризонтала. А центърът на цялата композиция съвпада с точката, от която започнало сътворението на света (Токарев 1980: 401-404). Кафтанджиев коментира "архетипа център - периферия" и дефинира центъра като "едно от най-важните понятия по отношение на знаковите аспекти на пространството" и изразител на "духовни същности" (Кафтанджиев 2015: 112-113). Не е случайно и определението на центъра на Елиаде: "свещена планина, където се срещат Небето и Земята", която се намира "в центъра на света", "всеки храм, дворец, ... свещен град", които в качеството си на "ос на света" представляват "точката, в която се срещат Небето, Земята и Адът" (Елиаде 1994: 20). За архаичния човек е била създадена представата, че Дървото на живота задължително е в центъра на света.

В християнската традиция съществува и друг визуален израз на Дървото на живота - разклонено кичесто цвете или клонки, поставени в съд - саксия, ваза или чаша. "Този съд е чаша за евхаристия, предназначен за най-великото християнско тайнство – причастието... Централният елемент подлежи на композиционно изменение... и дори само няколко стръка от лоза или друго растение, или части от тях - клон, цвят, плод - символизират Дървото на живота в християнството" (Щуциев 2015: 52, 67). В България, Русия и Гърция така описания визуален символ е много разпространен - в стенописи, текстил, керамика, металопластика, дърворезба, каменни релефи, илюстрации на църковна литература и др. В България тази композиция като стенопис има име - Алафранга, която е изпълнявана в църковната и частна архитектура през Възраждането. В тази композиция по вертикала липсва най-ниската част, съответстваща на подземния свят. Останалите две имат аналогична философия. Вероятно присъствието на чашата за евхаристия определя развитие, което започва в позитивната част на дефинираната структура, тъй като причастието предопределя позитивен аспект. На християнското Дърво на живота наблюдаваме най-често присъствието на птици - като символ на връзката с по-висшите нива, а двете птици - най-често изразяват пожелание за сговор и разбирателство. Симетрията в композицията и тук подчертава и засилва центъра - като архетип на сила, мощ, воля за живот.

По клоните на Дървото на живота във всички традиции наблюдаваме цветове и плодове. Цветовете символизират постигнати етапи от живота, цветните пъпки - събития и цели, които предстои да бъдат осъществени. Различните плодове - ябълки, грозде, шишарки, ягоди и др. изразяват пожелание за благоденствие и благополучие. Златните ябълки растат по клоните на Дървото на знанието като един от вариантите на Дървото на живота.

По отношение на така разгледания образ на Дървото на живота може да се твърди, че "възпитателната сила е кодирана в неговата образна система, натоварена, от една страна, със символни значения и от друга, подчиняваща се на строги композиционни правила и подредби, посредством които се постига изграждане на разбиране за единението на човека и света в архаичното съзнание" и "хората възприемат универсума като модел за ред и организация, в който се вписва и техният собствен свят" (Димитрова 2018: 106).

Дървото на живота е образ, който вдъхновява майстори и зографи. Присъства в българската дърворезба Много са параклисите, чиято дърворезбена украса съдържа образи на дървото на живота. „Гъсто аранжираната пластика... едновременно очарова и респектира и превръща вътрешното пространство на църквата в жизнен поетичен свят“ (Арабалиев 1977: 131). Темата за Дървото на живота е развита и в дърворезбената украса на домовете. Стопаните влагат богато тълкуване и художествено осмисляне на образа. Среща се в дърворезбената украса на колони, врати, тавани.

В стенописната украса на българските къщи присъства стилизираният образ на Дървото на живота. Българските художници го изобразяват в декоративна ниша върху стена в представителните помещения на възрожденските къщи.

Дървото на живота има характерно звучене в художествения текстил. Шевицата е едно от най-старите изкуства, познати по нашите земи. „Нишката е една малка вселена... Нейното изпридане се асоциира със създаването и предопределянето на човешкия живот... Богините на съдбата са предачки... покровителки на плодородието, семейството и дома, раждането и майчинството“ (Величкова-Ямами 2016: 8). Затова и често срещан мотив в българската бродерия е Дървото на живота – като магическо благопожелание. В българското текстилно наследство мотивът Дървото на живота присъства и като тъкан орнамент в килимарската ни традиция. Тъчейки, българката творчески е богатявала мотивите, извеждайки до съвършенство символи, ценени и тачени от народа. „Котленските и чипровски килими имат много благоприятни символи като Дървото на живота“ (Велев 1960: 34-57).

В каменните релефи майстори-ваятели са композирали и подреждали с вкус листа и цветчета съобразно с ширината и формата на камъка, определени от архитектурната му функция (Василиев 1959: 33-68).

Темата продължава да вълнува хората на изкуството и днес. Съвременното изкуство изобилства от визуални образи на Дървото на живота, поднесени по различни начини и разработени в различни жанрове на изобразителните и приложни изкуства.

Този образ създава позитивна нагласа към живота и развитието, дефинира в съзнанието стремеж към цялостност, хармония, жизненост. Дървото на живота често е изобразявано като кичесто цвете, изразяващо нежност, свежест, младост, виталност... то е поставено на основата на здраво стъбло, напомнящо и често отъждествявано със ствол на дърво, който е символ на стабилност, сила, вяра, постоянство, стоицизъм. Именно това съчетание на сила и нежност, стабилност в ствола и романтика в ефирни съцветия, съчетание на мъжко и женското начало – дава усещане за цялостност, вяра, баланс и хармония. В съвременните интерпретации образците търпят авторски привнесени изменения, промяна в колорита и формата, но основното звучене остава.

1.2. „Колелото на живота“ като абстрактно-философско развитие на Дървото на живота

В живота движението и развитието не винаги може да се дефинира само с възходяща посока. Наблюдава се повтаряемост на събития, които като че „нанизват“ колела на по-малки и по-големи повтарящи се събития по пътя. И самият път е колело, което се върти и търкаля и бележи пътя на семейството, рода, народа и обуславя вечното обновление и вечността на живота. Колелото на живота - във философски смисъл - е пътят на Дървото на живота, разгледано в неговата цикличност.

Колелото "символизира движението, динамиката,...кръговрата и прераждането" (Димитрова 2018: 26). Мирча Елиаде разглежда човешките дейности като повторение на божествени образци и архетипи, затвърждаващи „добрият ред на Вселената“ (Елиаде 1994: 22). Хората в своето историческо развитие винаги са имали необходимостта от потвърждение относно правилността на своите действия, от тяхното потвърждение свихе. Чувствали са се сигурни и на прав път когато са вярвали, че повтарят показани им от боговете действия. Нещо повече, в космогонията на всяка нова година Елиаде изтъква желанието на хората, обитаващи различни географски ширини, да изчистят символично старото и да започнат „на чисто“ новата година. Наблюдава се „все същия архетип – акта на ново раждане на света и на живота като повторение на Раждането на Вселената“ (Елиаде 1994: 41). Всичко се повтаря и представлява едно постепенно развитие. „Природните, сезонните и стопанските цикли се редуват в строга последователност, следвайки началото, погоя и края на двуделното сезонно и стопанско деление на годишното календарно време. Те оказват своето въздействие върху социалния ритъм и кръговрат както в живота на отделния човек, така и в неговата семейна, родова и селищна общност“ (Димчева 2014: 179). Това твърдение допълва идеята за вечното повторение, което представлява животът.

Неумолимият ход на времето, което предполага повторение на цикъла раждане – живот - смърт е показан внушително в стенописи, изобразяващи Колелото на живота. Този сюжет се среща много често в разнообразни варианти. Проследяват се най-важните моменти от човешкия живот. „Колелото на живота“ е изографисано в църковната живопис: в църквата „Въведение Богородично“ в Благоевград, в Църквата на Преображенския манастир, в Арбанаси, в църквата в с. Малък покровец, в стенописите на Гигинския, Троянския манастир и много други - запазени в различна степен. „Колелото на живота включва в себе си ... и древно-езическата философска представа за строежа на света и вселената, повтаряне на кръговото движение на небесните тела, влиянието на звездите и цикличността на времето, но и същевременно този символ е придобил християнски смисъл и съдържание“ (Ковачева 2012: 7). Художниците изучават опита на западните майстори, пречупват го през своята мисъл, усещане и го „подчиняват на своята религиозна и фолклорна визия“ (Ковачева 2012: 17). В България символът на Колелото на живота присъства в стенописи в храмовото пространство и в частни домове. Наративът на Колелото на живота съществува в съзнанието на хората и те разпознават неговия символ и в образите на

чекръка, шевицата, хорото, витата баница, колелото на каруцата, както и във въртящият се полюлей – хорос по време на литургия в храма.

Запознаването на учениците със символите на колелото на живота, с изстраданата от нашия народ философия на цикличността в природата и в живота, има значение за тяхното духовно и емоционално развитие, както и за развитието на тяхното визуално изразяване. Тази тема представлява и интелектуално предизвикателство за повечето от учениците. Те, естествено я развиват в светлината на собствените си ежедневни емоции и реални занимания.

Цикличността, отразена в Колелото на живота е и основа на фолклорен празничен календар. В живота се наблюдава повтаряемост на определени събития, които осмислят и подреждат в синхрон с природата времето за различни дейности през годината и празниците, свързани с тях. Всичко във Вселената е свързано. Затова и в природата се наблюдава същата последователност. Фолклорните празници и обичаи съхраняват националната идентичност и способстват за утвърждаването ѝ в историческото развитие. „Етническата многоплановост на митологичните представи за света, развили се в социалната среда на българския народ, са изградили стройна и устойчива обредна система, отразяваща в своята същност отношението между човек и природа. Затова и народният календар е подчинен на идеята за преход от един сезон към друг, който от своя страна определя целия стопански цикъл“ (Димчева 2014:179).

Считам, че учениците трябва да познават и да почитат празниците и обичаите на своя народ. Това е част от нашата национална идентичност и богатство, което възпитава и носи много мъдрост в отношението към живота, обществото, природата.

1.3. „Вечният живот“ в творчеството на Владимир Димитров – Майстора

В творчеството на великия български художник Владимир Димитров-Майстора е застъпена и развита на високо художествено, проникновено и чувствено ниво отново идеята за „единството на вечния живот“. Неговото творчество по убедителен начин се явява живописното развитие на темата за Живота, разгледана със символа Дървото на живота и Колелото на живота - в развитие и вечно повторение. Именно това е ключът към гледането и разбирането на картините на Майстора - Животът в неговото единство на развитие и неизменно повторение. Майстора ни е завещал и ценни слова, отразяващи неговите размисли за смисъла на живота и творчеството. Във всички негови разсъждения доминираща идея е: „да отразиш единството на вечния живот“. При него тя е водеща за съзидателния акт. „Цветето“ и „Вселената“ са основни метафори, с които борави художникът. Зад образа на цветето той вижда не само къс природа, но и човека – детето на природата. Вселената е „вечният кръговрат“, чието единство и образ Майстора винаги търси – зад изначална представа за Добро и Нравственост, сред лицата на деца с плодове, моми, майки и жътвари на фон от нежни цветове и натежали плодове от родния край. Вселената е свят на човека с неговото битие в празник, труд и почивка, както и свят на художника, проникнат от пориви към природата и човека като част от нея.

Майстора експериментира изобразявайки с неповторим ентузиазъм цветя и плодове от родната земя. „Може и само цвете да рисувам, но да отразиш единството на вечния живот, това е“ (Текстове изложба 2012). Простичко казано, но с велик замисъл – да създаде в природните картини своеобразно огледало на Вселената. „Аз свързвам, при всяка идея, човека с вселената, която трепти от радост и взема участие във всичко, което той прави... Детето – цвете и плод... „Каквато и идея да третирам, третирам вечния живот“ (Текстове изложба 2012). Специално внимание заслужава онова, което е било лейтмотив в неговите размисли – „могъщата сила на живота“, „вечното начало на живота“ (Текстове изложба 2012). Майстора изследва „вечния живот във вселената... - вечната тема в живота, тема без начало и без край“ (Текстове изложба 2012). Какво по-стойностно, по-истинско и по-вълнуващо от изразяването на „вечния живот“? Майстора с толкова любов наблюдава и изобразява живота рисувайки от душа и сърце – в неговата цялост, взаимосвързаност. Нежността на цветята и децата – плахи, раними, невинни и така безусловно любими... плодовете и момите, даряващи своята сладост, любов, готовност и желание за посвещаване в името на вечния живот... нежните пъпки по клоните на дърветата,

защитени от силата и мощта на дървото и крехки новородени в ръцете на своите майки – всеотдайни и готови на всичко за своите рожби, възплътели сякаш цялата нежност на Вселената... Майката! Тя е светиня – мила, любяща, даряваща живот и бдяща над него докато е жива. Майстора се прекланя пред тази сила, нежност, безусловна любов, на която се крепи животът.

Считам, че е много ценно за учениците да осмислят както художествената стойност, така и философския смисъл на творчеството на Владимир Димитров – Майстора. Ненатрапчиво, но много трогателно този велик български художник е призван да оздравява и стабилизира ценностната система на всеки, запознал се с творчеството му.

Дефинирани са митологични архетипи в творчеството на Владимир Димитров – Майстора: животворящата Земя-Майка – слънчев, даващ живот фон зад момичетата и децата, „героят, който трябва да изпълни трудна задача“ (Кафтанджиев 2007:84) – да се грижи за прекрасните деца, майките, невестите и да направи така, че да пребъде красотата, мъдростта и силата на рода, приказната феерия на невестата – сиянието и светлината, бликаща и огряваща благодатно наоколо. Основния, значимия образ Майстора поставя в центъра на композицията. Центърът – както „центъра на света“ (Елиаде 2012:253), нравствената чистота на българката, изразена убедително в светлина и цвят в картините на Майстора, щастие – с ярки цветове, безвремие – другото име на творчеството на Владимир Димитров – Майстора, защото неговите творби изразяват безсилието на времето в името на вечните идеали, които той щедро ни е завещал в образи.

Рисувайки, Майстора се прекланя пред красотата и изящството на живота и с радост и възхищение неуморно го отразява на платното. Характерно за творчеството на Майстора е и че рисува човека и природата в неизменна връзка, изразена чрез цветово съзвучие, достигащо в някои картини до визуално сливане в единство. „Онова древно единство между природата и човека, което все повече и повече ни се изплъзва, художникът цял живот се е стремил да го постигне. Да го възвърне в живописата. И в цялостната ни духовна атмосфера...“ (Каранфилов 1973: 6).

1.4. Хармония в природата, разнообразие и взаимосвързаност на Земята. Екологията – съвременна тема за възпитание на учащи.

Като всеки дом тя ни дарява със своята сигурност, уют, блага, търпеливо ни приютява, независимо от нашите различни нрави, маниери, навици, отношение... Всъщност, не е случайно, че поети и писатели я наричат Майката Земя. Тя търпеливо ни обича такива, каквито сме – точно като майка! Но, всичко това, изглежда, има граници. Домът, за който не се грижим, започва бавно, но сигурно да се руши... Майката, наранена и болна, постепенно си отива... Майката-Земя не може безкрайно да устоява на нашето безотговорно отношение към нея. Тя има нужда от грижи!

През 1987 г. Световната комисия по околната среда и развитието направи устойчивото развитие основна препоръка в отпечатания на много езици задълбочен анализ-доклад „Нашето общо бъдеще“. Концепцията за устойчиво развитие свързва икономическата и екологичната политика така, че в случаи на конфликт между двете, на екологичните интереси се дава предимство. Дефиницията, която повечето специалисти и политици приемат, е тази, формулирана в доклада на Брунтланд: „Устойчивото развитие е такова развитие, което задоволява най-пълно потребностите на населението в настоящия момент, без да накърнява възможностите за задоволяване на потребностите на бъдещите поколения.“

Разяснява се факта, че съществуват невъзобновяеми и възобновяеми източници на енергия. Алтернативните възобновяеми източници са вятърни генератори, слънчеви батерии, сонди за добив на енергия от недра на земята, биопревръщания, електролиза. За целите на изясняване в училище на процесите, протичащи при добив на енергия от възобновяеми и от невъзобновяеми източници са използвани ценни визуални материали, разработени от асоциация за енергия в баланс с околната среда (www.energiacub.hu), разработвани за ползване от подрастващи по повод ученически мероприятия в рамките на ежегодната международна

конференция Green Week в Брюксел. Осъществяват се и междупредметни връзки на обучението по изобразително изкуство и информационни технологии с химия и опазване на околната среда. Разглежданата тема се разработва визуално.

Изводи от първа глава

1. Разгледан е подробно образът за „Дървото на живота“ – като символ на развитие, като приказка и мит, като визуална тема, присъстваща в различни култури със съответното философски значение. Направен е преглед на неговото присъствие в Библията, в дърворезбата, във възрожденските стенописи, в жудожествения текстил, в каменните релефи, в съвременните изкуство и архитектура. Следователно, образът на Дървото на живота е символ, който вълнува творци и философи от древни времена до наши дни.
2. Разгледана е символиката на „Колелото на живота“ като абстрактно-философско развитие на „Дървото на живота“. Посочени са примери на църковни и светски стенописи, съдържащи композицията „Колело на живота“ и са описани техни особености. Разгледани са символно натоварени образи от бита, които в народните вярвания са свързани със смисъла и философията на „Колелото на живота“. Обоснована е значимостта на символа на „Колелото на живота“ за разбирането на живота като циклично движение и развитие.
3. Изследвана е темата за „Вечният живот“ в творчеството на Владимир Димитров – Майстора, който в особено голяма степен рисува Живота в неговата цялост, взаимосвързаност, вечност. Разгледан е философският смисъл на творбите на големия художник и са коментирани митологичните архетипи, които той е приложил интуитивно за да постигне онова въздействие на творбите си, което ни убеждава в неговата идея на „вечност“ на живота, за неизменната връзка между хората и природата.
4. Поставен е акцент върху цикличността в природата и в живота, върху повтаряемостта, разгледана във философски и житейски контекст. На тази основа фокусът е насочен към празниците по българските земи като ценна част от традиционното българско наследство.
5. Вниманието е насочено към хармонията на Земята и отговорността на всички нас за нейното опазване. Цитиран и коментиран е Принципът за устойчиво развитие, както и произтичащите от него изисквания и мерки, част от които са дефинирани като необходимост от изучаване и внедряване на алтернативни възобновяеми енергийни източници.

ВТОРА ГЛАВА

Учебен процес. Необходими знания и умения

2.1. Място и роля на обучението по изобразително изкуство и информационни технологии, съотнесено към Държавните образователни изисквания (ДОИ)

2.1.1. Място и роля на обучението по изобразително изкуство в 7. клас, съотнесено към Държавните образователни изисквания (ДОИ)

https://www.mon.bg/upload/12228/UP_Izb_Izk_7kl.pdf

Конкретното учебно съдържание се интерпретира от учителя за създаване на модел на учебен процес. В 7 клас обучението по изобразително изкуство включва следните по-главни цели:

- Разширяване на представите за различните начини на отразяване на пространствените явления, които са свързани с историческото развитие на изобразителното изкуство;
- Анализирание на специфичните особености на графичния дизайн – връзките и различията с другите визуални средства за информация и комуникация;
- Диференциране на представите за реално и картинно пространство;
- Мотивиране на лични позиции при обсъждане на художествени произведения.

Учебното съдържание по изобразително изкуство включва основни проблеми на:

- Възприемане на действителността;
- Възприемане на изкуството;
- Учебно-творческа дейност.

Един от основните очаквани резултати от обучението по изобразително изкуство в седми клас е прилагане на общите принципи на композиционно изграждане на произведения с изобразителен и декоративно-приложен характер.

Ядрата на учебното съдържание включват обобщени групи проблеми за обучението в прогимназиалния етап:

- Зрително възприятие и фантазия;
- Изразни средства на визуалния образ;
- Система от средства за визуална информация и комуникация;
- Структура на художествената творба и др.

2.1.2. Място и роля на обучението по изобразително изкуство в 8 клас, съотнесено към Държавните образователни изисквания (ДОИ)

https://www.mon.bg/upload/2780/arts_8kl.pdf

Учебният предмет изобразително изкуство през първи гимназиален етап развива и систематизира знания, които ученикът е придобил в прогимназиалния етап. Нов акцент се явяват знанията и дейностите, свързани с теорията и историята на изкуството и връзката между изкуството и виртуалната среда. Основна цел на обучението по изобразително изкуство е стремежът към изграждане на художествена култура и съвременни критерии за ориентиране в света на изкуството. Обучението по изобразително изкуство в VIII клас е насочено към: овладяване на знания за функционирането на изобразителното изкуство в контекста на епохата и културата, връзката му с други изкуства и социални структури; разширяване на знанията от областта на изящните изкуства; развиване на умения за възприемане и интерпретация на художествени произведения; разширяване на знанията за визуалната култура със средствата на електронните медии; формиране на интереси и ценностни ориентации към националното и световното художествено наследство, съхранено в музеи и други обществени места.

2.1.3. Място и роля на обучението по информационни технологии в 7. клас, съотнесено към държавните образователни изисквания.

https://www.mon.bg/upload/12221/UP_IT_7kl.pdf

В седми клас по Информационни технологии учениците усвояват основни принципи за ползване на компютърните системи и начините за приложение на компютърни програми за

решаване на задачи от различни области, за представяне на разнообразни идеи прилагайки грамотно изучаван софтуер. Основните модули, които дават възможност за развитие: компютърни презентации, интернет, работа по проекти. Компютърната графика е застъпена в обучението по информационни технологии, в раздел Задължителна подготовка, в частта, касаеща обработка на изображения с цел коректното им интегриране в текст.

В раздел Задължително-избираема подготовка се предвижда предмет Компютърна графика и анимация. В седми клас по този предмет се представят възможностите на графични редактори – растрни и векторни. Изучават се интерфейса и основни елементи от ползването на представителни софтуерни продукти за създаване на растрна и векторна графика. На учениците се формулират теми, които са подходящи за разработване в среда на графични редактори от посочените пипове.

2.1.4. Място и роля на обучението по информационни технологии в 8 клас, съотнесено към държавните образователни изисквания.

https://www.mon.bg/upload/2779/it_8kl.pdf

Обучението по ИТ в осми клас се явява четвърти етап в обучението по ИТ в прогимназиалния етап като затвърждава, надгражда и развива придобитите в V-VII клас знания, умения и отношения. Предвиденото ново съдържание позволява ориентирането на учениците в света на съвременните информационни и комуникационни технологии с цел избора на бъдеща професионална реализация. Учебното съдържание е представено чрез очакваните резултати по теми за всяко от четирите ядра, определени чрез държавните образователни изисквания: „Компютърна система”, „Информация и информационни дейности”, „Електронна комуникация”, „Информационна култура”. Компютърната анимация е застъпена в обучението по информационни технологии, в раздел Задължителна подготовка, в частта, касаеща монтаж на изображения и кратки клипове. В раздел Задължително-избираема подготовка се предвижда предмет Компютърна графика и анимация. В осми клас по този предмет се представят възможностите на анимационен софтуер, като кадрването е на базата на растрни и векторни редактори. Изучават се интерфейса и основни елементи от представителни софтуерни продукти за създаване на анимация. На учениците се формулират теми, които са подходящи за разработване в среда на анимационен софтуер. Препоръчително е темите да се разработват в екипи – групи от ученици. Насърчава се екипната работа в тази част от учебната програма.

2.2. Методи на преподаване на изобразително изкуство и компютърна графика

Методите (Дамянов 2004: 5-6) биват:

- обяснително-илюстративни или информационно-репродуктивни
- репродуктивен метод
- проблемно изложение на изучавания материал
- евристичен метод
- изследователски метод

В българската педагогическа литература най-голяма популярност има систематиката на методите на обучение, разработена от М. Андреев (Андреев 1996: 34, Андреев 1987: 56).

Той обособява две групи методи:

- методи за преподаване и усвояване на знания и формиране на умения и навици
- методи за контрол и оценка на знанията, уменията и навиците

В първата група влизат:

- методи за устна комуникация (разказ, обяснение, лекция, изложение с опонент)
- диалогови методи (дискусия, обсъждане, атака на мозъка и др.)
- рационални методи за работа с книгата

• методи за изследване на действителността (наблюдение, експеримент, проучване на документи)

- методи за непосредствено индиректно изследване (демонстрация, моделиране)

• методи за практическа дейност (упражнение, ситуационен метод, проект и тема) (Дамянов 2004: 5-6, Андреев, 1996: 78).

Проект и тема

Разработеният от Джон Дюи и доразвит от У. Килпатрик „проектен метод“ има значително по-широк дидактически смисъл и обхваща цялостната организация на обучението. Основната му идея е „ученето чрез действие“. На преден план се извеждат преди всичко „процесът“, „действието“, „операциите“, „уменията“ и „навиците“, но откъснати от конкретното научно системно знание по отделните учебни предмети. Целта е ориентирана към процеса на дейността и затова проектът е най-подходящ за нея.

Комуникация с произведения на изкуството

Обучението по изобразително изкуство „е етап от изграждането на художествената култура на подрастващите. То е насочено към формиране на художествени и общочовешки ценности и съдейства за разширяване на естетическите, творческите и емоционалните изяви на учениците“ (Савчева 2008: 17). Докосването до сакрални образи от иконите създава усещането за уникално преживяване, което е силен стимул за развитие на творческото начало у учениците (Савчева 2004: 28).

Интерактивни методи

Интеракция или интерактивност – това са основни термини в културологията, социалната психология, обществените науки. Взаимодействието и взаимното влияние между хора в процеса на общуването им е психологически феномен, който се изучава с цел прилагането му за ефективно развитие на личността, в частност – на художествено-творческата страна на личността. Именно по тази причина в обучението и образованието се прилагат, развиват и усъвършенстват интерактивните методи на обучение. Те са основани на едновременното получаване на знания, формиране на умения и отношения, изграждане на нагласи на основата на преживяното и съпреживяното (Джонев 2004: 15; Кашлев 2004: 23; Вълчев 2004: 17).

Много подходящи за настоящото изследване са методите, предложени от Мая Димчева (Димчева 2015: 17-56), свързани с възможностите различни аспекти на българското народно творчество да бъдат включени в обучението по изобразително изкуство. Направен е паралел между еволюцията на изкуството от народен художествен занаят през декоративно творчество към художествени произведения от галерии и музеи от една страна и еволюцията и развитието на ученическата рисунка – също преминаваща през аналогични фази. Анализът на тези факти е ценна психологическа, емоционална подкрепа за учениците.

2.3. Знания и умения в областта на изобразителното изкуство

Рисунката има винаги две направления – учебно и творческо, експериментално и представително. При учебното направление преобладава стремежът към познание и експериментиране, а при творческото взема връх емоцията и изразяването на отношение (Лозенски 1970: 27-40). И в двата случая художникът решава сходни въпроси - композиция, тема, изграждане на формата, баланс, композиционен център, овладяване на пространството, цветово единство и хармония. Композицията е в единството между всички съставни части на художественото произведение: идейния замисъл, художествената форма, материалите и техниката на изпълнение. Композицията е художествен образ на идейно-тематичното съдържание на художественото произведение. Идеята е главната мисъл на композицията, това, което художникът е „искал да каже“ (Дамянов 2004: 67). Идейността на композицията се състои в художественото превъплъщение на авторите мисли, ценностна система, мироглед.

Темата на композицията изразява връзката на художественото произведение с определени явления и ценности в живота. Формата се изгражда с помощта на специфичните за дадения вид изобразително изкуство изразни средства и се проявява в начина на подреждане, във вътрешната конструктивна връзка и организация на частите на композицията. Равновесието на частите има голямо значение за общото въздействие на композицията. В зависимост от мястото на композиционния център композициите биват симетрични и несиметрични. Контрастът в композицията се нарича ясно изразеното различие между нейните елементи по цвят, светлина,

форма и др. Задачата за правилно овладяване на пространството е тясно свързана с композиционната задача и се решава през целия цикъл на обучение по изобразително изкуство в средното образование. Единството на цветовете, осъществено чрез тяхното преливане, допълване или контраст, което създава хармонично впечатление, се нарича цветна хармония.

2.4. Графичен и анимационен софтуер - синтез от визуални изкуства и информационни технологии

(<http://www.cadcamcae.bg/index.php?m=1291&lang=1>)

Графичният софтуер представлява една от най-бързо развиващите се области в изчислителната техника. Бегъл преглед на софтуера за компютърна графика обхваща продукти в две категории: за обработване на изображения – растрерна графика и за създаване на илюстрации – векторна графика.

2.4.1. Знания и умения в областта на информационните технологии

За изпълнението на предложената алтернативна програма са необходими предварително изградени знания у учениците по отношение на възможностите за търсене и намиране на информация по определени теми в Internet пространството, нейното съхраняване и подреждане в компютърна система.

За систематизиране и прегледно представяне на намерената информация е необходимо познаване и на MS Office в основни линии.

Предложеният педагогически модел акцентира върху прилагане и усъвършенстване на специфични компютърни умения у учениците, а именно работа с векторни и растрерни графични редактори, анимационен софтуер, както и основни умения за заснемане и обработка на кратки клипове. Разгледаният в дисертационния труд софтуер е така подбран, че да позволи изпълнението на предложения педагогически модел в неговата компютърна част.

2.4.2. Графични редактори

Според ДООИ във връзка с навлизане в училище на софтуер за компютърна графика и анимация, учениците трябва да придобият основни умения за работа с векторни и растрерни графични редактори.

(https://www.mon.bg/upload/.../naredba_7_11.08.2016_profilirana_podgotovka.pdf)

Векторните графични редактори се характеризират с възможността да създават изображения, които могат да бъдат увеличавани и намалявани много пъти без този процес да редуцира качествата им. Тази специфична възможност се обуславя от факта, че векторните приложения имат математическа философия на създаване, т.е. притежават вградени функции, които задават обектите векторно и преизчисляват автоматично всички необходими детайли на обектите, от които е съставено дадено изображение, по такъв начин, че то има еднакво високо качество на калкан на сграда или на пощенска марка.

Основни представители на векторните графични редактори са CorelDRAW и AdobeIllustrator. Съществуват и други векторни графични редактори, специализирани за графика в определени области или с по-опростен интерфейс, подходящ за планшети и смартфони.

Избран е CorelDRAW поради относително широкото му разпространение. Разглеждат се накратко най-основните моменти от програмата, които учениците задължително овладяват на това ниво (Първанова 2013: 5-37).

Основни менюта и палитри, необходими за изпълнение на всички операции, свързани със задачите, формулирани в педагогическия модел:

За работа с растрерна графика е избран AdobePhotoShop поради изключително богатите му възможности (<http://aula.bg/blog/category/photoshop-uroci>).

Разглеждат се накратко най-основните моменти от програмата, които учениците задължително овладяват на това ниво.

2.4.3. Филмово изкуство

Често, за да бъде по-пълно представена определена идея, се създават кратки филми, които включват снимки, компютърни графики, анимации, текст, музика. Този тип филми имат образователна, възпитателна, онагледяваща определени теми функция. В настоящата разработка се разглежда възможността учениците да синтезират учебни филми, които разглеждат проблеми на екологията, алтернативи в тази връзка и биоразнообразието в света, което трябва да бъде опазено и съхранено. Компютърната графика и филмовото изкуство са пример за синтез на изобразителни умения и усет относно работата с компютри. Крайният резултат на всяка анимация почти винаги е филм. В много отношения изображенията, създадени с помощта на графични компютърни редактори, не се различават от тези, създадени с традиционни средства. Важат същите изобразителни принципи, установени от хиляди години рисуване и поне 100 години статична фотография и филмово изкуство. Много начинаещи аниматори имат съвсем бегла представа от споменатите концепции. Затова когато аниматорът е художник или в момента изучава изобразително изкуство – това определено е предимство. За ефективна работа е необходимо да се изяснят следните пунктове: Основи на цвета; Смесване на цветовете: субтрактивно и адитивно; Композиция на изображението; Яркост и контраст; Пасивно пространство; Разделяне на платното; Зрителен ъгъл и перспектива; Някои съвети по режисура; Вектори и пиксели.

Цифрово видео

(http://soubiblioteka.zymichost.com/data/urok_15_kopyutarna_obrabotka_na_video.pdf)

Цифровото видео започва все по-трайно да се настанява в нашето ежедневие. То е предпочитан формат поради куп причини. Ето някои от тях:

- При прехвърляне на информацията няма загуба на качество.
- Необходимото време за копиране на цифровото видео е далеч по-малко от действителното времетраене на материала.
- Постига се много висока разделителна способност, което неимоверно повишава качеството на картината.
- Няма загуба на цвятова информация, което позволява картината да се изобразява в пълното си великолепие.
- Редактирането на видеоматериалите и прилагането на ефекти е изключително удобно.
- Предоставя възможности за провеждане на видеоконференции с помощта на компютри или мобилни устройства.
- Дава възможност за интерактивност с потребителя.

Софтуер за създаване на мултимедиен проект

За целите на обучение на учениците при сглобяване на филм по избрана тема и разработен сценарий, се подготвя подходяща последователност от филми, заснети с видеокамера и кратки анимации. За анимиране се използват различни редактори за създаване на анимация. Учебни варианти са CorelR.A.V.E., AdobeImageReady, анимационния режим на AdobePhotoShop, Macromediaflash. Крайният продукт се сглобява с WindowsMovieMaker и CamtaziaStudio.

Изводи от втора глава

1. Разгледани са мястото и ролята на обучението по изобразително изкуство и информационни технологии в седми и осми класове, съотнесени към Държавните образователни изисквания.
2. Посочени са знанията и уменията, които учениците придобиват по изобразително изкуство и информационни технологии в седми и осми класове в предложения педагогически модел.
3. Разгледани са възможностите на софтуер за създаване на графични изображения и на мултимедийни проекти, подходящи за преподаване в училище и възприемане от ученици в седми и осми класове.

ТРЕТА ГЛАВА

Описание на предложения педагогически модел. Апробиране на модела.

Педагогическият модел включва 112 учебни часа, разпределени както следва:

17 седмици x 2 уч. часа Изобразително изкуство

27 седмици x 2 уч. часа Компютърна графика и анимация

12 седмици x 2 уч. часа Информационни технологии

Предложеният педагогически модел е построен на принципа на интегрирано обучение по изобразително изкуство, като се дава превес на овладяване на знания, умения и техники от изобразителното изкуство (раздели – теория и история на изобразителното изкуство и художествена проктика), а знанията по информационни технологии и компютърна графика са така структурирани, че да обслужват целенасочено темите, дефинирани от предмета изобразително изкуство. Прилагат се знания и умения за работа с редактори за създаване на графика и анимация и софтуер за монтаж, необходими за ефективно и инвариантно решаване на задачите, поставени в модела. Моделът е построен така, че да създаде умения у учениците да уважават и ценят традиционното изкуство и да черпят ценни идеи от него за да творят в днешните условия композирайки съвременни звучащи дизайнерски решения с грамотно и компетентно прилагане на съвременните достижения на информационните технологии.

За всяка от темите по програмата са предвидени определен брой часове.

Таблица 3.1.

№	Тема	Брой часове
1	Културологично изследване на значението и визуалния образ на „Дървото на живота“	2
2	Изграждане на визуални образи на „Дървото на живота“ по впечатления и предварителна представа	2
3	Представяне и обсъждане на ученически реферати и презентации по темата „Дървото на живота“	4
4	Създаване на живописни и декоративни композиции по темата „Визуален образ на Дървото на живота“	8
5	Запознаване с Алафрангата в българските строителни и художествени традиции	2
6	Създаване на проект за алафранга	4
7	Създаване на декоративни композиции по темата „Визуален образ на Дървото на живота“ с използване на нестандартни материали	4
8	Изграждане на визуални образи на „Дървото на живота“ чрез метода Инвентика	4
9	Запознаване със съвременни визуални интерпретации по темата „Дървото на живота“.	2
10	Компютърно изграждане на декоративни композиции по темата „Визуален образ на Дървото на живота“	4
11	Създаване на идейни проекти за декоративни решения от позициите на съвременния дизайн	8
12	Културологично изследване на значението и визуалния образ на „Колелото на живота“	2
13	Представяне и обсъждане на ученически реферати и презентации по темата „Колелото на живота“	4
14	Създаване на живописни и декоративни композиции по темата „Визуален образ на Колелото на живота“	4

15	Компютърно изграждане на декоративни композиции по темата “Визуален образ на Колелото на живота”	4
16	Изследване на традиционните фолклорни празници през годината	2
17	Създаване на живописни и/или декоративни композиции по темата “Колелото на живота, изразено в празници и обичаи”	6
18	Разработване на училищен фолклорен празничен календар	6
19	Изследване на идеята за „вечен живот“ в творчеството на Владимир Димитров - Майстора	2
20	Създаване на живописни и декоративни композиции по темата “Вечният живот”	6
21	Компютърно изграждане на композиции по темата “Вечният живот – хармонично единство на хора и природа”	4
22	Изграждане на визуални образи в развитие в характерна емоционална среда	4
23	Подготовка, представяне и обсъждане на ученически реферати на тема „Земята – наш общ дом“. Хармония в природата. Екологични проблеми	4
24	Създаване на композиции с екологична насоченост	4
25	Запознаване с основните принципи на създаване на мултимедийни проекти.	2
26	Разработка на мултимедиен проект на тема „Хармония в природата“ с екологична насоченост	12
27	Конферанс – обсъждане на резултатите от работата при изпълнение на алтернативната програма	2

Описание на уроците по темите в Педагогическия модел, предложен от автора:

Тема 1: Културологично изследване на значението и визуалния образ на “Дървото на живота”

Раздел – Възприемане на изкуството, 2 учебни часа

Цел: Изграждане на знания за традиционните форми на изкуството

Програмни задачи:

1. Запознаване със смисъла и символиката в образи от традиционното изкуство.
2. Запознаване с етнографски, географски и исторически особености на традиционните изкуства

Ключови идеи и представи: традиционно изкуство, Дърво на живота, смисъл, символика, значение.

Техники:

1. Наблюдаване и анализ на образци на традиционно изкуство.
2. Запознаване със смисловото съдържание и символиката на образите.
3. Анализирание на образите от гледна точка на място и време на създаване.

Материали: албуми, видеоматериали, компютри, Internet.

Междупредметни връзки: история и цивилизация, информатика и информационни технологии.

Тема 2: Изграждане на визуални образи на „Дървото на живота“ по впечатления и предварителна представа

Раздел – Учебно-творческа дейност, 2 учебни часа

Цел: Визуално възприемане на новата информация по темата

Програмни задачи:

3. Създаване на умения за изграждане на композиции по предварителна информация и впечатления.
4. Изграждане на умения за многовариантно решаване на поставената задача.
5. Възпитаване на творчески подход в условия на непълна информация.

Ключови идеи и представи: образ-символ, скица, рисунка, композиционно изграждане, вариативност.

Техники:

1. Скициране на композиционни решения според предварителната информация.
2. Изпълнение на графични рисунки по темата.

Материали: молив, туш, лист хартия.

Междупредметни връзки: История и цивилизация.

Тема 3: Представяне и обсъждане на ученически реферати и презентации по темата „Дървото на живота“

Раздел – Възприемане на изкуството, 4 учебни часа

Цел: Повишаване нивото на знания, свързани с темата и възпитаване на позитивно отношение към културните традиции

Програмни задачи:

1. Изграждане на умения за представяне продукт от колективна работа пред аудитория;
2. Възпитаване на дух на уважение към работата на другите;
3. Осъществяване на обмен на знания между учениците.

Ключови идеи и представи: реферат, представяне, изслушване, уважение, внимание, интерес, дискусия.

Техники:

1. Представяне и изслушване на рефератите и презентациите.
2. Разглеждане на подготвените илюстрации;
3. Обсъждане на реферати и презентации.

Материали: реферати и презентации с илюстрации.

Междупредметни връзки: история и цивилизация, информатика и информационни технологии.

Тема 4: Създаване на живописни и декоративни композиции по темата “Визуален образ на Дървото на живота”

Раздел – учебно-творческа дейност, 8 учебни часа

Цел: Прилагане на теоретични знания за изпълнение на практически задачи.

Програмни задачи:

1. Изграждане на умения за създаване на живописни композиции, съдържащи природни форми.
2. Прилагане на различни живописни техники при изграждане на композиции по темата.
3. Изграждане на умения за стилизиране и геометризиране на природни форми.
4. Възпитаване на усет за хармонично изграждане на нефигурална композиция.

Ключови идеи и представи: живописна техника, стилизация, геометризиране, композиция, равновесие, цветове, цветна хармония.

Техники:

1. Живописно изграждане на композиция по темата.
2. Стилизиране и геометризиране на формите в създадената живописна композиция.
3. Декоративно изграждане на композиции по темата.

Материали: картони, моливи, акварел, темпера.

Междупредметни връзки: ботаника

Тема 5: Запознаване с Алафрангата в българските строителни и художествени традиции

Раздел – Възприемане на изкуството, 2 учебни часа

Цел: Разширяване на знанията на учениците за украсата на българските възрожденски къщи.

Програмни задачи:

1. Осмисляне на присъствието на Алафрангата в интериора и екстериора в миналото и в съвременето;
2. Овладяване на знания относно синтеза между архитектурата и декоративно-монументалните изкуства

Ключови идеи и представи: алафранга, монументално изкуство, архитектура, интериор, екстериор, възрожденски къщи.

Техники:

1. Наблюдаване и анализ на създадени в миналото Алафранги.
2. Запознаване със смисловото съдържание и символиката на образите.
3. Анализирание на образите от гледна точка на място и време на създаване.

Материали: албуми, видеоматериали, компютри, Internet.

Междупредметни връзки: история и цивилизация, информатика и информационни технологии.

Тема 6: Създаване на проект за Алафранга

Раздел – учебно-творческа дейност, 4 учебни часа

Цел: Прилагане на практика знанията за създаване на затворена симетрична композиция от растителни елементи.

Програмни задачи:

1. Създаване на затворена симетрична декоративна композиция.
2. Изграждане на умения за композиране на декоративен мотив и балансирано овладяване на пространството.
3. Възпитаване на усет за хармонично изграждане на нефигурална композиция.

Ключови идеи и представи: алафранга, декоративна композиция, равновесие, цветовете, цветна хармония.

Техники:

1. Изграждане на декоративна композиция по темата.
2. Прилагане на техника за равномерно нанасяне на темпера.

Материали: картони, моливи, темпера.

Междупредметни връзки: история

Тема 7: Създаване на декоративни композиции по темата “Визуален образ на Дървото на живота” с използване на нестандартни материали

Раздел – Учебно-творческа дейност, 4 учебни часа

Цел: Творческо експериментирание при прилагане на нестандартни материали за изпълнение на практически задачи.

Програмни задачи:

1. Прилагане на различни нестандартни материали при изграждане на композиции по темата.
2. Изграждане на умения за работа с природни и други нестандартни материали.
3. Възпитаване на усет за хармонично изграждане на декоративна композиция.

Ключови идеи и представи: декоративна композиция, нестандартни материали, композиция, равновесие.

Техники:

Апликация с нестандартни материали.

Материали: картони, лепило, различни природни и други материали.

Междупредметни връзки: химия, ботаника

Тема 8: Изграждане на визуални образи на „Дървото на живота“ чрез метода Инвентика

Раздел – Учебно-творческа дейност, 4 учебни часа

Цел: Овладеяване на метода Инвентика за изграждане на нови композиционни решения.

Програмни задачи:

1. Теоретично запознаване със спецификата на метода инвентика.
2. Изграждане на умения за практическа работа.
3. Припомняне на основни команди във векторен графичен редактор (CorelDraw) и затвърждаване на умения за прилагането им.
4. Възпитаване на усет за хармонично изграждане на нефигурална композиция.

Ключови идеи и представи: инвентика, комбинаторика, форми, цветове, композиция, равновесие, цветна хармония.

Техники:

1. Подреждане (комбиниране) на изрязани форми.
2. Фотографиране на отделните варианти.
3. Апликиране с графичен редактор.

Материали: картони, бои, ножици, цифров фотоапарат, компютър с подходящ софтуер.

Междупредметни връзки: информатика и информационни технологии.

Тема 9: Запознаване със съвременни визуални интерпретации по темата “Дървото на живота”.

Раздел – Възприемане на изкуството, 2 учебни часа

Цел: Разширяване на познанията на учениците за опита на съвременни художници.

Програмни задачи:

1. Организиране на учебно посещение на галерия с цел наблюдаване на съвременни решения по темата.
2. Осмисляне на присъствието на Дървото на живота в интериора и екстериора в съвременното;
3. Овладеяване на знания относно синтеза между съвременната архитектурата и декоративно-монументалните изкуства

Ключови идеи и представи: Съвременни интерпретации, монументално изкуство, архитектура, интериор, екстериор.

Техники:

1. Наблюдаване и анализ на създадени съвременни интерпретации по темата.
2. Запознаване със смисловото съдържание и символиката на образите.
3. Анализирание на наблюдаваните образи като начин за придаване на определен стил и характерно звучене на сградите (празничност, уют).

Материали: съвременни сгради със съответната монументална украса, компютри, Internet.

Междупредметни връзки: история и цивилизация, информатика и информационни технологии.

Тема 10: Компютърно изграждане на декоративни композиции по темата “Визуален образ на Дървото на живота”

Раздел – Учебно-творческа дейност, 4 учебни часа

Цел: Прилагане на знания по компютърна графика за изпълнение на практически задачи.

Програмни задачи:

1. Прилагане на техники, предоставени от графичен софтуер при изграждане на композиции по темата.
2. Изграждане на умения за работа с компютър по конкретна тема.
3. Възпитаване на усет за хармонично изграждане на нефигурална композиция с компютър.

Ключови идеи и представи: компютърна техника, графичен софтуер, композиция, равновесие, цветове, цветна хармония.

Техники:

Компютърно изграждане на композиции по темата.

Материали: компютри, подходящ софтуер.

Междупредметни връзки: история и цивилизация, информационни технологии

Тема 11: Създаване на идейни проекти за декоративни решения от позициите на съвременния дизайн

Раздел – Учебно-творческа дейност, 8 учебни часа

Цел: Изграждане на умения за композиране на съвременни дизайнерски решения на базата на традиционни мотиви

Програмни задачи:

1. Изграждане на умения за решаване на дизайнерски задачи с помощта на графичен софтуер;
2. Създаване на усет за постигане на баланс и хармонично цветово изграждане при изпълнение на дизайнерски проекти.
3. Възпитаване на отношение към продуктите на съвременния дизайн.

Ключови идеи и представи: компютърна графика, графичен софтуер, композиция, равновесие, цветове, цветна хармония.

Техники:

1. Компютърно изграждане на композиция по темата.
2. Използване на векторен графичен редактор за създаване на декоративни композиции.

Материали: компютри, графичен софтуер.

Междупредметни връзки: информатика, информационни технологии.

Тема 12: Културологично изследване на значението и визуалния образ на “Колелото на живота”

Раздел – Възприемане на изкуството, 2 учебни часа

Цел: Изграждане на знания за традиционните форми на изкуството

Програмни задачи:

- Запознаване със смисъла и символиката в образи от традиционното изкуство.

Ключови идеи и представи: традиционно изкуство, Колело на живота, смисъл, символика, значение.

Техники:

- Наблюдаване и анализ на образци на традиционно изкуство.
- Запознаване със смисловото съдържание и символиката на образите.
- Анализиране на образите от гледна точка на място и време на създаване.

Материали: албуми, видеоматериали, компютри, Internet.

Междупредметни връзки: история и цивилизация, информационни технологии.

Тема 13: Представяне и обсъждане на ученически реферати и презентации по темата „Колелото на живота“

Раздел – Възприемане на изкуството, 4 учебни часа

Цел: Повишаване нивото на знания, свързани с темата и възпитаване на позитивно отношение към културното наследство

Програмни задачи:

4. Изграждане на умения за представяне на продукт от колективна работа пред аудитория;
5. Възпитаване на дух на уважение към работата на другите;
6. Осъществяване на обмен на знания между учениците.

Ключови идеи и представи: реферат, презентация, представяне, изслушване, уважение, внимание, интерес, дискусия.

Техники:

- Представяне и изслушване на рефератите и презентациите.
- Разглеждане на подготвените илюстрации;
- Обсъждане на реферати и презентации.

Материали: реферати и презентации с илюстрации.

Междупредметни връзки: история и цивилизация, информатика и информационни технологии.

Тема 14: Създаване на живописни композиции по темата “Визуален образ на Колелото на живота”

Раздел – учебно-творческа дейност, 4 учебни часа

Цел: Прилагане на теоретични знания за изпълнение на практически задачи.

Програмни задачи:

- Изграждане на умения за създаване на живописни композиции.
- Възпитаване на усет за хармонично изграждане на нефигурална композиция.

Ключови идеи и представи: живописна техника, композиция, равновесие, цветове, цветна хармония.

Техники:

4. Живописно изграждане на композиция по темата.

Материали: картони, моливи, акварел, темпера.

Междупредметни връзки: философия, история.

Тема 15: Компютърно изграждане на декоративни композиции по темата “Визуален образ на Колелото на живота”

Раздел – Учебно-творческа дейност, 4 учебни часа

Цел: Прилагане на знания по компютърна графика за изпълнение на практически задачи.

Програмни задачи:

4. Прилагане на техники, предоставени от графичен софтуер при изграждане на композиции по темата.
5. Изграждане на умения за работа с компютър по конкретна тема.
6. Възпитаване на усет за хармонично изграждане на нефигурална композиция с компютър.

Ключови идеи и представи: компютърна техника, графичен софтуер, композиция, равновесие, цветове, цветна хармония.

Техники:

Компютърно изграждане на композиции по темата.

Материали: компютри, подходящ софтуер.

Тема 16: Изследване на традиционните фолклорни празници през годината

Раздел – Възприемане на изкуството, 2 учебни часа

Цел: Разширяване на знанията на учениците за фолклорните празници на нашия народ.

Програмни задачи:

1. Осмисляне на емоционалната сила и значение на българските фолклорни празници, съпътстващи всяка година живота ни.
2. Овладяване на знания относно народното творчество, базирано на вековните традиции на народа ни.

Ключови идеи и представи: фолклорни празници, обряди, обичаи, традиции

Техники:

1. Изучаване на фолклорните празници.
2. Запознаване със смисъла и символиката на традициите.
3. Анализ на значението на фолклорните традиции, празници и обичаи.

Материали: албуми, видеоматериали, компютри, Internet.

Междупредметни връзки: история и литература, философия и информационни технологии.

Тема 17: Създаване на живописни и декоративни композиции по темата “Колелото на живота, изразено в празници и обичаи”

Раздел – учебно-творческа дейност, 6 учебни часа

Цел: Прилагане на теоретични знания за изпълнение на практически задачи.

Програмни задачи:

1. Изграждане на умения за изразяване на емоционално наситени събития.
2. Възпитаване на усет за хармонично изграждане на фигурална композиция.
3. Прилагане на различни техники при изграждане на композиции по темата.

Ключови идеи и представи: композиция, равновесие, цветовете, цветна хармония.

Техники:

1. Изграждане на композиция по темата.
2. Декоративно, живописно, обемно изграждане на композиции по темата.

Материали: картони, моливи, акварел, темпера, текстилни материали, инструменти за апликация и изграждане на композиция в обем.

Междупредметни връзки: философия, приложни изкуства

Тема 18: Разработване на училищен фолклорен празничен календар

Раздел – Учебно-творческа дейност, 6 учебни часа

Цел: Визуална интерпретация на фолклорните празници

Програмни задачи:

1. Създаване на умения за изграждане на композиции, носещи идеята и атмосферата на всеки български празник.
2. Изграждане и затвърждаване на умения за компютърна обработка на снимков и графичен материал за създаване на композиции по зададена тема.
3. Възпитаване на творчески подход за адаптиране на идеи към конкретни теми и ситуации.
4. Изграждане на умения за детайлна практическа работа в среда на растерен графичен редактор.
5. Припомняне на основни знания за работа с AdobePhotoShop и затвърждаване на уменията за прилагането им.
6. Възпитаване на усет за хармонично изграждане на композиции в съответствие с характерната цветова хармония на българското народно творчество.

Ключови идеи и представи: визуални образи на фолклорните ни празници, композиция, равновесие, цветна хармония, композиционно изграждане.

Техники:

1. Създаване на идеен проект.
2. Подбор на снимков и графичен материал.
3. Създаване на компютърни композиции по темата

Материали: молив, хартия, компютър, графичен софтуер.

Междупредметни връзки: Информационни технологии и Компютърна графика, история, философия.

Тема 19: Изследване на идеята за „вечен живот“ в творчеството на Владимир Димитров - Майстора

Раздел – Възприемане на изкуството, 2 учебни часа

Цел: Изграждане на знания за творческия замисъл на Владимир Димитров – Майстора относно идеята за „вечния живот“

Програмни задачи:

1. Запознаване с творчеството на Владимир Димитров - Майстора.
2. Запознаване със специфичните особености на идеите за Майстора.

Ключови идеи и представи: смисъл на живота, вечен живот, емоционална връзка на човека с природата, хармония в отнжшенията.

Техники:

1. Наблюдаване и анализ на произведенията на Владимир Димитров - Майстора.
2. Запознаване със смисловото съдържание и символиката на образите.
3. Анализ на творбите и на конкретните образи, на емоцията, която струи от тях.

Материали: албуми, видеоматериали, компютри, Internet.

Междупредметни връзки: история и литература, философия и информационни технологии.

Тема 20: Създаване на живописни и декоративни композиции по темата “Вечният живот”

Раздел – учебно-творческа дейност, 6 учебни часа

Цел: Прилагане на теоретични знания за изпълнение на практически задачи.

Програмни задачи:

1. Изграждане на умения за изразяване на моменти от живота.
2. Възпитаване на усет за хармонично изграждане на фигурална композиция.
3. Прилагане на различни техники при изграждане на композиции по темата.
4. Изследване на митологични архетипи в творчеството на Майстора и възможността за прилагането им в съвременни творби.

Ключови идеи и представи: композиция, равновесие, цветове, цветна хармония, митологични архетипи.

Техники:

3. Изграждане на композиция по темата.
4. Декоративно, живописно, обемно изграждане на композиции по темата.

Материали: картони, моливи, акварел, темпера, текстилни материали, инструменти за апликация и изграждане на композиция в обем.

Междупредметни връзки: философия, приложни изкуства

Тема 21: Компютърно изграждане на композиции по темата “Вечният живот – хармонично единство на хора и природа”

Раздел – Учебно-творческа дейност, 4 учебни часа

Цел: Прилагане на знания по компютърна графика за изпълнение на практически задачи.

Програмни задачи:

7. Прилагане на техники, предоставени от графичен софтуер при изграждане на композиции по темата.
8. Изграждане на умения за работа с компютър по конкретна тема.
9. Възпитаване на усет за хармонично изграждане на нефигурална композиция с компютър.

Ключови идеи и представи: компютърна техника, графичен софтуер, композиция, равновесие, цветове, цветна хармония.

Техники:

Компютърно изграждане на композиции по темата.

Материали: компютри, подходящ софтуер.

Междупредметни връзки: история и цивилизация, информационни технологии

Тема 22: Изграждане на визуални образи в развитие в характерна емоционална среда

Раздел – Учебно-творческа дейност, 4 учебни часа

Цел: Визуална интерпретация на идеята на Майстора за „вечния живот“

Програмни задачи:

1. Създаване на умения за изграждане на композиции, носещи идеята за развитие в характерна емоционална среда.
2. Изграждане на умения за компютърна обработка на снимков и графичен материал за създаване на композиции по зададена тема.
3. Възпитаване на творчески подход за адаптиране на идеи към конкретни теми и ситуации.

4. Изграждане на умения за детайлна практическа работа в среда на растерен графичен редактор.
5. Припомняне на основни знания за работа с AdobePhotoShop и затвърждаване на уменията за прилагането им.
6. Възпитаване на усет за хармонично изграждане на композиции.

Ключови идеи и представи: визуални образи на идеята за развитие, композиция, равновесие, цветна хармония, композиционно изграждане.

Техники:

1. Създаване на идеен проект.
2. Подбор на снимков и графичен материал.
3. Създаване на компютърни композиции по темата

Материали: молив, хартия, компютър, графичен софтуер AdobePhotoShop.

Междупредметни връзки: Информационни технологии и Компютърна графика.

Тема 23: Подготовка, представяне и обсъждане на ученически реферати и презентации на тема „Земята – наш общ дом“. Хармония в природата. Екологични проблеми

Раздел – Възприемане на действителността, 4 учебни часа

Цел: Повишаване нивото на знания, свързани с темата за опазване на околната среда

Програмни задачи:

1. Запознаване с наболелите екологични проблеми;
2. Изграждане на умения за представяне на продукт на колективна работа пред аудитория;
3. Възпитаване в дух на отговорност за опазване на околната среда.

Ключови идеи и представи: хармония в природата, екология, Земята – наш дом

Техники:

1. Проучване и анализ на еко-проблемите;
2. Представяне и изслушване на рефератите;
3. Обсъждане на рефератите.

Материали: Интернет, компютри.

Междупредметни връзки: информационни технологии, химия и екология, философия.

Тема 24: Създаване на композиции с екологична насоченост

Раздел – учебно-творческа дейност, 4 учебни часа

Цел: Прилагане на теоретични знания за изпълнение на практически задачи.

Програмни задачи:

1. Изграждане на умения за визуално изразяване по определена тема.
2. Възпитаване на усет за хармонично изграждане на нефигурална композиция.
3. Прилагане на различни техники при изграждане на композиции по темата.

Ключови идеи и представи: визуално изразяване, техника, композиция, равновесие, цветове, цветна хармония.

Техники:

1. Изграждане на композиция по темата;
2. Живописно или декоративно изграждане на композиции по темата;
3. Изграждане на композиции с помощта на графични редактори;
4. Визуално изразяване с обемни форми.

Материали: картони, моливи, акварел, темпера, материали за макетиране, компютри, графични редактори.

Междупредметни връзки: информационни технологии, компютърна графика и анимация, химия и опазване на околната среда

Тема 25: Запознаване с основните принципи на създаване на мултимедийни проекти.

Раздел – Информационна култура, 2 учебни часа

Цел: Изграждане на знания за спецификата и характерните особености на мултимедийните проекти.

Програмни задачи:

1. Запознаване с определени типове мултимедийни проекти;
2. Запознаване със спецификата на съставните им части.

Ключови идеи и представи: мултимедиен проект, филм, клип, анимация, цифрово видео.

Техники:

1. Преглед на набор от мултимедийни продукти;
2. Запознаване с идеята, която представят мултимедийните проекти;
3. Анализ на съдържанието и на начините на представяне на информация.

Материали: видеоматериали, Интернет, компютри..

Междупредметни връзки: информационни технологии, компютърна графика и анимация.

Тема 26: Разработка на мултимедиен проект на тема „Хармония в природата“ с екологична насоченост

Раздел – учебно-творческа дейност, 12 учебни часа

Цел: Повишаване на нивото на знания за създаване на цялостен мултимедиен продукт по избрана тема.

Програмни задачи:

1. Изграждане на умения за избор на тема;
2. Овладяване на уменията за структуриране на сценарий по темата;
3. Изграждане и усъвършенстване на знания за подготовка на материалите и подходящо композиране на мултимедиен продукт.

Ключови идеи и представи: Мултимедиен продукт, анимационни фрагменти, тема, идея, акцент, сценарий, монтаж.

Техники:

1. Избор на тема и идея;
2. Подготовка на сценарий;
3. Подготовка на материалите;
4. Монтаж и композиция на мултимедиен продукт.

Материали: Компютри, графични и анимационни приложения, видеокамера, видеоматериали, снимков материал, картони, моливи, акварел, темпера, материали за макетиране, компютри, графични редактори.

Междупредметни връзки: информационни технологии, компютърна графика и анимация, химия и опазване на околната среда, изобразително изкуство

Тема 27: Конференс – обсъждане на резултатите от работата при изпълнение на педагогическия модел

Раздел – Възприемане на изкуството, 2 учебни часа

Цел: Възпитаване на интерес на учениците към традиционните форми на изобразителното изкуство и повишаване на творческата им активност с използване и на компютърни технологии.

Програмни задачи:

Създаване на умения за анализ и оценка на резултатите от учебния процес.

Ключови идеи и представи: конференс, обсъждане, анализ, оценка, история на изкуството, философски аспект, съвременни решения.

Техники:

1. Наблюдаване и анализ на творческите резултати от работата на класа по алтернативната програма;
2. Обсъждане;

3. Генериране на нови идеи.

Материали: ученически творби – рисунки и компютърни разпечатки, мултимедийни продукти

Междупредметни връзки: история и цивилизация, философия, информационни технологии.

3.5. Използвани подходи и методи в обучението по Изобразително изкуство, Информационни технологии и Компютърна графика и анимация в 7. и 8. клас при изпълнение на алтернативната програма.

За постигане на поставената цел с изпълнението на педагогическия модел са използвани определени подходи: диференцираният подход; индивидуален подход; комплексно-интегралния; проблемно-ситуационен подход. Основните методи на работа са демонстрация, корекция, разказ с онагледяване, диалогов метод, дискусия, интерактивни методи.

3.6. Изследователска програма

Преди и след прилагане на предложения Модел на обучение, на учениците се формулират две практически задачи за изпълнение – едната с използване на CorelDRAW, другата – с AdobePhotoShop, както и два теста за диагностика на знанията за работа в среда на CorelDRAW и в среда на AdobePhotoShop.

За оценяване на изпълнението на практическата задача е използвана карта за оценяване на работата на всеки ученик, в която са отразени показатели на изобразителна грамотност - композиционно изграждане, усет за ритъм, цветово изграждане, както и на художествена изразителност - съдържание на рисунката, композиционен център, цветна хармония.

По методиката, описана в българската литература за педагогически изследвания (Занков 1988: 49), за обобщена оценка на постиженията на учениците се използва поляритетния метод от проективната методика. Петстепенната скала на Ю. Венделер (Занков 2018: 21-26) се използва за трансформиране на числовия коефициент К в цифрова оценка. Надеждността на предложените тестове за диагностика на знанията на учениците за векторен и растерен графичен софтуер е пресметната чрез определяне на коефициента на корелация по формулата на Кронбах (Бижков 2000: 88), както и чрез метода на разполовяване на теста (split-half-method) (Бижков 2000: 57). Систематизирани са резултатите от входното и изходното нива.

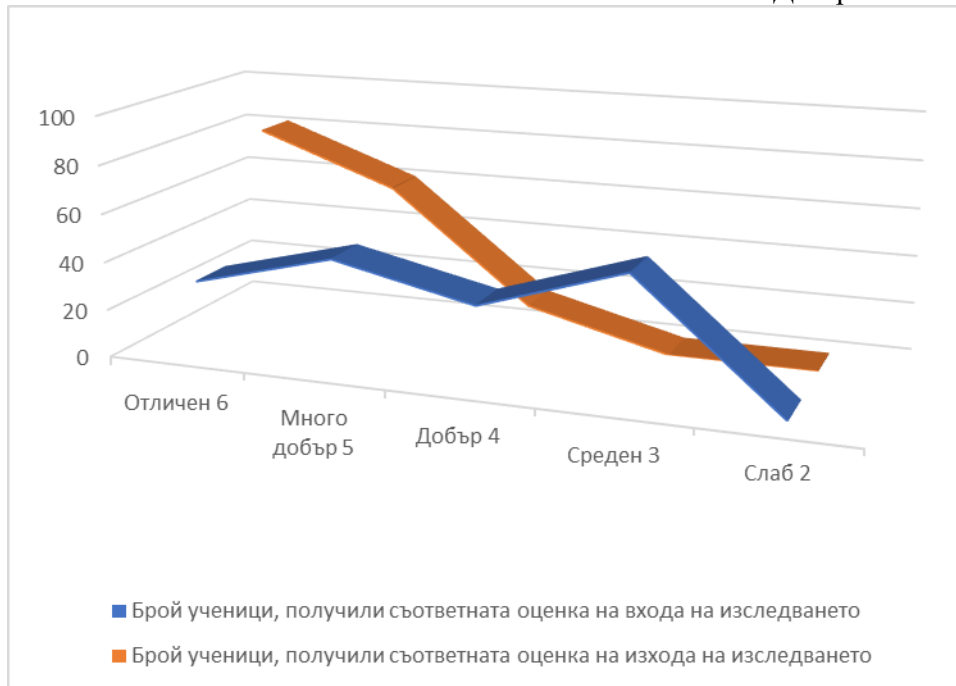
Направен е сравнителен анализ на резултатите от входното и изходното нива.

Претеглената статистическа информация относно познаването на CorelDRAW на входа и на изхода изглежда по следния начин:

Таблица 3.17.

Оценка	Брой ученици, получили съответната оценка на входа на изследването	Брой ученици, получили съответната оценка на изхода на изследването
Отличен 6	30	82
Много добър 5	45	61
Добър 4	32	15
Среден 3	51	0
Слаб 2	0	0

Диаграма 3.3.

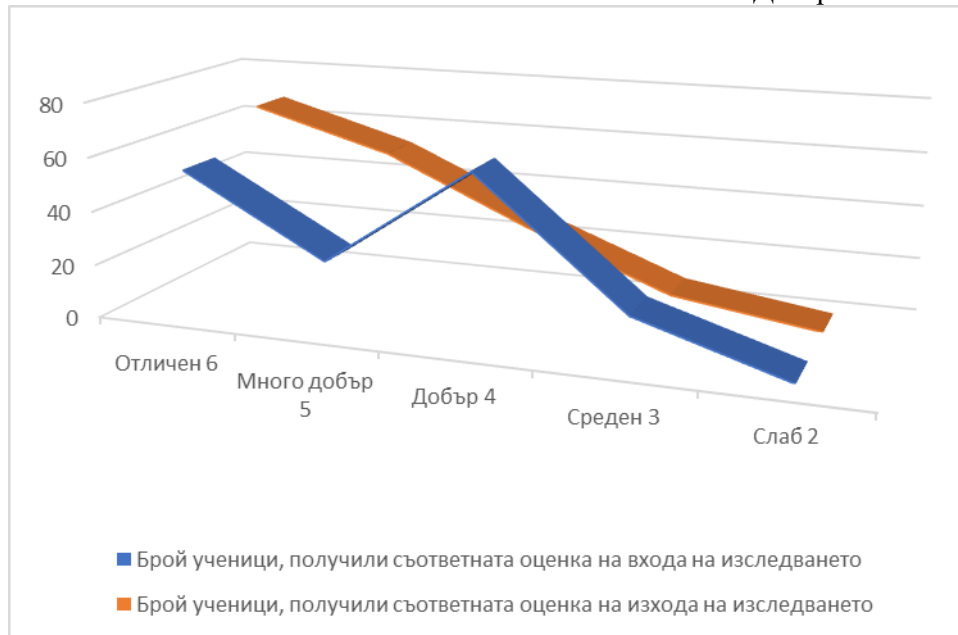

Претеглената статистическа информация относно познаването на PhotoShop на входа и на изхода изглежда по следния начин:

Таблица 3.18

Оценка	Брой ученици, получили съответната оценка на входа на изследването	Брой ученици, получили съответната оценка на изхода на изследването
Отличен 6	54	68
Много добър 5	25	53
Добър 4	62	29
Среден 3	17	8
Слаб 2	0	0

Диаграма 3.4.

От направеното сравнение се вижда, че след прилагане на педагогическия модел се увеличава броят на учениците, които са показали отлични и много добри резултати спрямо броят им преди прилагане на модела. Учениците, показали невисоки резултати – среден и добър – са по-малко на брой в сравнение с тези преди прилагане на модела.

Резултатите от решаването на тестовете могат да се обобщят по следния начин:

Таблица 3.19.

	Усреднен резултат на входа на изследването	Усреднен резултат на изхода на изследването
Първи тест – относно познаване на CorelDRAW	Добър 4.33	Мн.добър 5.43
Втори тест – относно познаване на PhotoShop	Мн.добър 4.76	Мн.добър 5.14
Обобщена оценка от тестовете	Мн.добър 4.57	Мн.добър 5.29

Усредненият успех от тестовете се е повишил след прилагане на педагогическия модел.

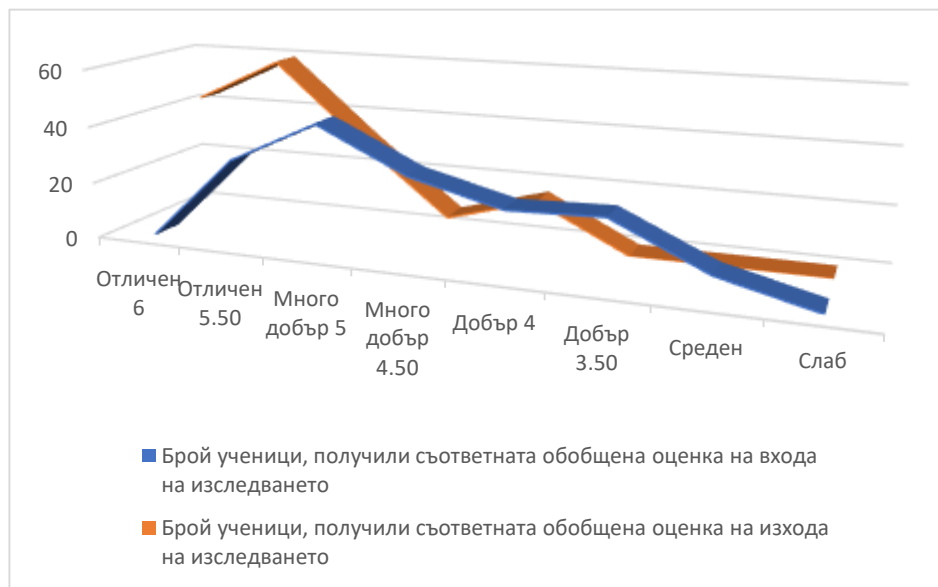
Претеглената статистическа информация относно изпълнението на практическите задачи на входа и на изхода изглежда по следния начин:

Таблица 3.20.

Оценка	Брой ученици, получили съответната обобщена оценка на входа на изследването	Брой ученици, получили съответната обобщена оценка на изхода на изследването
Отличен 6	0	44
Отличен 5.50	30	59
Много добър 5	45	32
Много добър 4.50	30	7

Добър 4	22	16
Добър 3.50	23	0
Среден	8	0
Слаб	0	0

Диаграма 3.5.

Прави впечатление, че след прилагане на педагогическия модел броят на учениците, показали отличен успех, е нарастнал значително. Най-ниските резултати след прилагане на модела са Добър 4, липсват оценки под тази стойност.

Резултатите от изпълнението на практическите задачи на входа и на изхода могат да се обобщят по следния начин:

Таблица 3.21.

	Усреднен резултат на входа на изследването	Усреднен резултат на изхода на изследването
Първа задача – изпълнена с CorelDRAW	Мн.добър 4.52	Мн.добър 5.29
Втора задача – изпълнена с PhotoShop	Добър 4.00	Мн.добър 5.38
Обобщена оценка от практическите задачи	Мн.добър 4.55	Мн.добър 5.34

Усредненият успех от изпълнение на практическите задачи се е повишил след прилагане на педагогическия модел.

Изводи от трета глава

1. Описан е подробно предложението от автора педагогически модел.
2. Разгледани са сценариите на уроците в педагогическия модел и тяхната методическа организация.
3. Направен е преглед на използваните в педагогическия модел методи и подходи.
4. Предложена е изследователска програма за апробиране и изследване на резултатите от провеждане на педагогическия модел.
5. Представени са резултатите от констатиращ и контролен експеримент (входно и изходно ниво).
6. Направен е сравнителен анализ на резултатите от входното и изходното ниво.

Обобщения и изводи

В резултат от системната работа по предложения педагогически модел считам, че постигнах поставената цел – създадох у учениците от 7 клас умения и навици да осъществяват връзка между културното наследство, изобилстващо от ценни образи и съвременните предизвикателства пред изобразителното изкуство. Могат да бъдат направени следните изводи:

1. В процеса на работа учениците осъществиха проучване и натрупаха знания за културологичните корени на образа на „Дървото на живота“;
2. Беше изследвана темата „Колелото на живота“ и свързаната с него цикличност на живота;
3. Проследена беше темата за „Вечния живот“ в творчеството на Владимир Димитров – Майстора;
4. Поставен беше проблема за Земята като единен цялостен взаимосвързан организъм, разгледани бяха екологичните проблеми и бе поставен фокусът на вниманието на учениците върху възможностите за възстановяване на хармонията в природата на Земята;
5. Учениците създадоха съвременни интерпретации по темите „Дървото на живота“, „Вечният живот“ и „Колелото на живота“ и подготвиха мултимедийни разработки относно еко-проблемите и отговорността за възстановяване на хармонията на Земята;
6. Учениците задълбочиха знанията и уменията си в областта на изобразителното изкуство и компютърната графика за визуално изразяване;
7. Бяха отчетени, представени и обобщени резултатите от изследването.

Потвърдена беше формулираната хипотеза:

Предложеният в дисертационния труд педагогически модел за развитие на визуалното изразяване подобрява творческите умения и повишава знанията на учениците относно визуалното им изразяване.

В резултат на обучението по предложения педагогически модел учениците систематизираха информация за визуалния образ на Дървото на живота от миналото до днес в различни краища на света; Създадоха визуални образи на Дървото на живота с Техники и материали, присъщи на изящното и приложно-декоративно изкуство, както и с нестандартни материали; Запознаха се с метода инвентика и го приложиха при композиране на нови визуални образи на Дървото на живота чрез елементи на вече създадени такива; Приложиха на практика основните принципи при построяване на отворена и затворена декоративна композиция; Разгледаха от философска гледна точка „Колелото на живота“ и народните празници и обичаи, повтарящи се всяка година и отразяващи културното ни наследство. Създадоха картинен народен празничен календар като символ на съхранените български традиции през вековете.

- Учениците проследиха етапите на създаване на идейни проекти за целите на съвременния дизайн;
- Повишиха възискателността към собствените си проекти;
- Научиха, че компютърът им е ценен помощник когато използват възможностите му грамотно и по предназначение в процеса на творческо проектиране;
- Изградиха сериозна основа за правилно оценъчно отношение за по-нататъшното си творчество.

Заклучение

Вследствие на проведеното интерактивно обучение по изобразително изкуство и информационни технологии учениците имаха възможност да положат основите на развитието си като индивидуални творци, изпълнявайки художествени проекти – основа за бъдещото им творческо развитие.

В пресъздаването на учебните задачи учениците разбраха, че усвояването на основните принципи на проектиране е съществено условие за успех.

В процеса на работа те развиха наблюдателността и интереса си чрез търсене на новото – информация от албуми, книги, Internet. Доразвиха навиците си да използват придобитите си знания, дообогатявайки ги с нови решения. Учениците осъзнаха, че търсенето на базова информация е необходимо и често традициите са непресъхващ извор на такава.

Получените резултати им създадоха самочувствие и стремеж към по-пълна изява, интегрирайки знания и умения от различни области.

Моите ученици се почувстваха наследници на голямо национално богатство, изискващо професионално и творческо достойнство.

Приноси

1. Направен е преглед на философско-визуален символно-емоционален материал от културно-историческото наследство, третиращ темата "Живот" в развитие и вечно повторение.
2. Разгледано е творчеството на Владимир Димитров - Майстора от гледна точка на темата за "Вечния живот" и неразривната връзка на хората с природата.
3. Поставен е акцент върху необходимостта от възпитание на учениците в синхрон с принципа за устойчиво развитие с цел възстановяване и опазване на хармонията на Земята.
4. Предложен е и е апробиран педагогически модел за развитие на визуалното изразяване на ученици от 7. и 8. класове в часовете по изобразително изкуство и информационни технологии с насочване на вниманието на учениците към философията на арте-факти от културно-историческото наследство.
5. Апробиран е предложението педагогически модел, представени са ученически творби, разработени в хода на апробацията на модела, както и обработен статистически материал на резултатите на учениците, показващ ефективност на модела за развиване на визуалното изразяване на учениците.

Публикации, свързани с дисертационния труд

1. Панайотова, Е., Културното многообразие с фокус върху празниците по българските земи, том 14, 2019, <https://diuu.bg/emag/9152/>, 01.12.2019, 16:20.
2. Панайотова, Е., Митологични архетипи в творчеството на Владимир Димитров-Майстора, Културно-историческо наследство: опазване, представяне, дигитализация, Научна поредица: брой 1(16), година V(2019), ISSN: 2367-8038, www.math.bas.vt/kin, <http://www.math.bas.bg/vt/kin/book-6/08-KIN-6-2019.pdf>, 11.08.2019, 16:33;
3. Панайотова, Е., Разработване на архитектурни елементи на базата на нематериалното културно наследство, IX Международна научна конференция по Архитектура и строителство ArCivE 2019, 31 май – 02 юни 2019 г., Сборник доклади, Варна, 2019;
4. Панайотова, Е., Дървото – приказка и мит, i-продължаващо образование, том 14, 2019, <https://diuu.bg/emag/8715/>, 16.06.2019, 10:02;
5. Панайотова, Е., Емоционално-визуална връзка на алафрангата с листопад от събития, i-продължаващо образование, том 14, 2019, <https://diuu.bg/emag/8615/>, 16.06.2019, 10:08;
6. Панайотова, Е., "Интерпретации по темата за вечния живот, дефинирана в творчеството на Владимир Димитров-Майстора" - стр. 58-64, списание "Акълчета 4. - 7. клас", бр. 1/2018 г. (ISSN 2535-1087);
7. Панайотова, Е., Модел на обучение за развиване на визуалното изразяване на учениците в 7. клас, i-продължаващо образование, том 10, 2015, <https://diuu.bg/emag/8671/>, 11.08.2019, 16:39;
8. Панайотова, Е., Образът на дървото на живота от древни времена до днес, i-продължаващо образование, том 10, 2015, <https://diuu.bg/emag/8630/>, 11.08.2019, 16:39;

Литература

1. Андреев, М., Учебен процес. Дидактика, Университетско издание СУ "Св.Кл. Охридски", 1996.
2. Андреев, М. Дидактика, Народна просвета, С., 1987.
3. Арабадиев, Г., Строителни и художествени традиции в българската архитектура, техника, София, 1977.
4. Бижков, Г., Теория и методика на дидактическите тестове, Просвета, София, 2000.
5. Василиев, А., Каменни релефи, Издателство на БАН, София, 1959.
6. Велев, Д., Български килими, издателство на БАН, София, 1960.
7. Величкова-Ямами, И., България в шевици, Офис Маркет ЕООД, София, 2016.
8. Вълчев Р., Вълва В., Развитие на творческите способности на учениците, С, 2004.
9. Дамянов, Б., Методи в обучението по изобразително изкуство, издателство "Нова звезда", София, 2004.
10. Джонев С., Социална психология, София, Софи-Р, 2004.
11. Димитрова, Л., Постмодерният орнамент, УИ"Св.Климент Охридски", София, 2018.
12. Димчева, М. Християнство и традиции. Изкуство, книжнина, просвета. Народни празници и обичаи по българските земи, Булвест 2000, София, 2014.
13. Елиаде, М, Трактат по история на религиите, Изток-Запад, София, 2012
14. Елиаде, М. Митът за вечното завръщане, Изток-Запад, София, 1994.
15. Занков, О., Диагностика на педагогическия експеримент, Просвета, София, 1988.
16. Каранфилов, Е., Владимир Димитров – Майстора, ОФ, София, 1973
17. Кафтанджиев, Хр. Герои и красавици, Сиела, София, 2007

18. Кафтанджиев, Хр. Митологичните архетипи в комуникациите, СУ, София, 2015
19. Кашлев С., Интерактивните методи обучения в педагогике, Минск, 2004.
20. Ковачева, Е., „Колелото на живота“ в българската църковна живопис, Пазарджик, 2012.
21. Лозенски, Др. И др., Учебник по рисуване, Народна просвета, София, 1970.
22. Папст, В., Дървото на боговете, изд. Литера Прима, София, 1996.
23. Приор, Ж., Универсалните символи, изд. Гуторанов и син, 1993.
24. Савчева М., Българското възрожденско изкуство – стимул за развитие на художествената култура у седмокласниците, 120 години университетска педагогика – Между традициите и новите реалности, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, София, 2008.
25. Савчева М., Обучението по християнско изкуство и култура в СОУ, Диалогът в историята, бр.9, 2004.
26. Текстове, придружаващи изложба на платна на Владимир Димитров – Майстора /юни-август 2012/ в Националната художествена галерия.
27. Токарев, С., Мифы народов мира. Энциклопедия, Советская энциклопедия, Москва, 1980.
28. Цончева, М, Владимир Димитров – Майстора, Изд. Български художник, София, 1981
29. Цуциев, А. Пара птиц на дървене жизни (Осетинский орнамент как исторически источник): монография, Владикавказ, 2015.
30. Компютърна обработка на видео http://soubiblioteka.zymichost.com/data/urok_15_kompyutarna_obrabotka_na_video.pdf, 06.02.2019, 16:57
31. МОН Учебни програми https://www.mon.bg/upload/.../naredba_7_11.08.2016_profilirana_podgotovka.pdf, 28.05.2019, 18:46
32. Първанова, Е., Ръководство за работа с CorelDRAW, КЕЕ към ТУ-София, София, 2013, http://photogravity.eu/wp-content/uploads/2018/02/Rakovodstvo_CorelDrawX4.pdf
33. Топоров, В. Дърво Жизни-символ мироустройства, 2011, <http://www.shield-of-culture.org/viewtopic.php?t=286>
34. Указание за организация на обучението по изобразително изкуство в 7 клас, материали на МОН, София, 2016г. https://www.mon.bg/upload/12228/UP_Izb_Izk_7kl.pdf
35. Указание за организация на обучението по изобразително изкуство в 8 клас, материали на МОН, София, 2016г. (https://www.mon.bg/upload/2780/arts_8kl.pdf)
36. Указание за организация на обучението по информационни технологии в 7 клас, материали на МОН, София, 2016г. https://www.mon.bg/upload/12221/UP_IT_7kl.pdf
37. Указание за организация на обучението по информационни технологии в 8 клас, материали на МОН, София, 2016г. https://www.mon.bg/upload/2779/it_8kl.pdf
38. Център за онлайн обучения, категория: PhotoShop уроци, <http://aula.bg/blog/category/photoshop-uroci>
39. Цуциев, А. Пара птиц на дървене жизни (Осетинский орнамент как исторически источник): монография, Владикавказ, 2015.
40. CAD CAM CAE <http://www.cadcamcae.bg/index.php?m=1291&lang=1>
41. Creative Space <http://www.creativespaceartforkids.org>, 15.07.2015, 10:25.
42. Energy Club Environmental Assotiation Hungary www.energiacub.hu